

ПРО ВИКОНАННЯ У 2023 р. ПРОГРАМИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ НА 2023-2025 рр.

*За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України
25 січня 2024 р.*

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6101>

КРЕМЕНЬ Василь Григорович

доктор філософських наук, професор,
дійсний член (академік) НАН України і
НАПН України, президент Національної
академії педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

ТОПУЗОВ Олег Михайлович

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
віцепрезидент Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

ЛУГОВИЙ Володимир Іларіонович

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України,
перший віцепрезидент Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

РЕГЕЙЛО Ірина Юріївна

доктор педагогічних наук, старший науковий
співробітник, начальник науково-організаційного
відділу апарату Президії Національної академії
педагогічних наук України,
м. Київ, Україна

Анотація. У статті висвітлено основні результати виконання у 2023 р. Програми спільної діяльності Національної академії медичних наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 роки, що представлені й обговорені на засіданні Президії НАПН України 25 січня 2024 р. Програмну взаємодію НАПН України з НАМН України започатковано у 2023 р., актуалізовано кризовими реаліями воєнного стану в країні, їх наслідками для життя і здоров'я громадян України та розвитку українського суспільства, завданнями для відновлення людського потенціалу держави.

Представлено основні результати виконання запланованих Програмою заходів співпраці, серед яких розроблення нормативного та науково-методичного забезпечення, зокрема щодо впровадження результатів досліджень з проблем здоров'я, здоров'язбережувальної діяльності і безпеки дітей та підлітків в освітньому просторі; розв'язання проблем психічного здоров'я та психосоціальної підтримки дітей, постраждалих від війни; психічного вигорання педагогічних та медичних працівників; тривожних розладів населення під час суспільних криз та ін.

Схарактеризовано спільні науково-практичні заходи, проведені вченими академій з метою популяризації і широкого впровадження результатів наукових досліджень.

Окреслено перспективні завдання, що потребують подальшого вирішення у рамках спільної діяльності НАМН України та НАПН України. Зокрема, щодо розширення співпраці вчених академій у спільних робочих групах з розроблення і реалізації державної політики з питань охорони життя та здоров'я дітей та молоді; здійснення спільних проєктів і програм, спрямованих на науково-інформаційне забезпечення науковців і практиків освітянської галузі з питань формування здорового способу життя в дітей та підлітків; обмін результатами досліджень з проблем здоров'язбережувальної діяльності, психологічної підтримки різних категорій населення в умовах воєнного стану та ін.

Ключові слова: Програма спільної діяльності; Національна академія медичних наук України; Національна академія педагогічних наук України; наука; освіта; охорона життя та здоров'я дітей та молоді; психосоціальна підтримка; дослідницькі інфраструктури; воєнний стан.

Успішний досвід науково-практичної взаємодії Національної академії педагогічних наук України з МОН України та НАН України в межах реалізації програм спільної діяльності сприяв впровадженню програмної взаємодії з Національною академією медичних наук України (НАМН України, 2023). Посилення спільної діяльності двох академій зумовлено кризовими реаліями воєнного стану в країні, їх наслідками для життя і здоров'я громадян України та розвитку українського суспільства, завданнями для відновлення людського потенціалу держави.

Співпраці сприяє особиста комунікація президентів НАМН України та НАПН України, зокрема в Раді президентів академій наук України (НАН України, 2023b), спільна участь вчених академій в загальноакадемічних заходах.

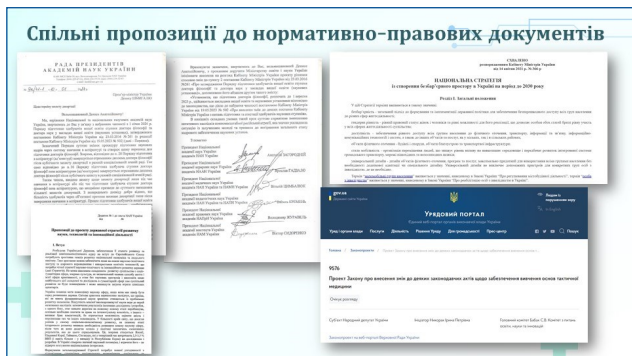
Підготовка Програми спільної діяльності Національної академії медичних наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 рр. (далі — Програма) здійснювала-

ся упродовж червня-липня 2023 р. відповідно до спільно погоджених пропозицій наукових установ академій (НАПН України, 2023a). Структурно 38 заходів Програми складають 2 розділи:

- розроблення нормативного та науково-методичного забезпечення;
- проведення спільних науково-практичних заходів.

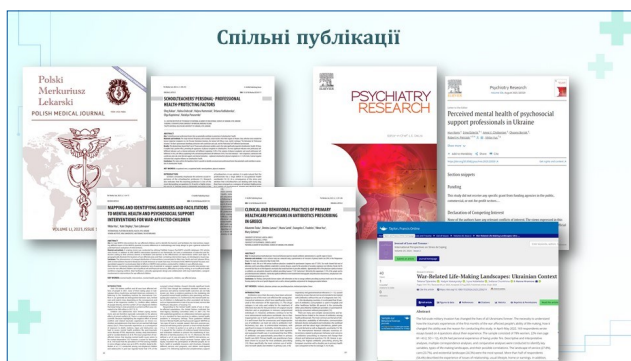
Ураховуючи, що підписання Програми відбулося 27 липня 2023 р., фактична її реалізація у 2023 р. тривала лише 5 місяців. Попри це, взаємодія наукових установ академій в межах Програми була результативною та значно активізувалася ще на етапі підготовки й узгодження документу, що засвідчують результати виконання заходів, запланованих до виконання у 2023 р. (НАПН України, 2023b).

За напрямом «Розроблення нормативного та науково-методичного забезпечення» проводилося спільне опрацювання пропозицій до нормативно-правових документів, що регулюють розвиток освіти і науки в Україні. Продуктивно

була співпраця наукових установ *Відділення психології та спеціальної педагогіки НАПН України* з науковими установами НАМН України, зокрема щодо впровадження результатів досліджень з проблем здоров'я, здоров'язбережувальної діяльності і безпеки дітей та підлітків в освітньому просторі (Верховна Рада України, 2023; Кабінет Міністрів України, 2021; Кабінет Міністрів України, 2023; НАН України, 2023а).

За консультації з науковцями НАМН України, вченими *Інституту соціальної та політичної психології НАПН України* підготовлено низку публікацій у міжнародних виданнях присвячених проблемам психічного здоров'я та психосоціальної підтримки дітей, постраждалих від війни; психічного вигорання педагогічних та медичних працівників; тривожних розладів населення під час суспільних криз та ін. (Vus, et al., 2023; Kang et al., 2023).

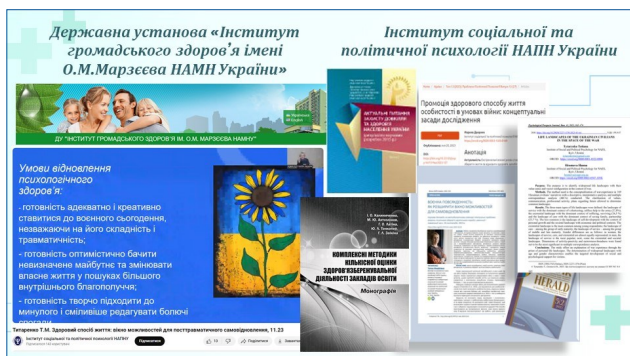
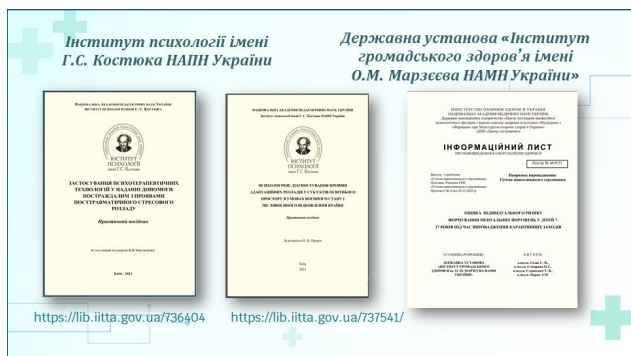
Інститутом психології імені Г.С. Костюка НАПН України підготовлено та оприлюднено практичні посібники з питань психологічного діагностування проявів адаптаційних розладів у суб'єктів освітнього простору в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення країни та застосування психотерапевтичних технологій у наданні допомоги постраждалим з проявами посттравматичного стресового розладу (Пророк, 2023; Омельченко, 2023). Здійснювалася активна робота над підготовкою ще двох практичних посібників та методичних рекомендацій присвячених питан-

ням забезпечення життєстійкості фахівців соціономічних професій та психічному здоров'ю різних верств населення України в умовах воєнного стану.

Також Інститутом спільно з Українським науково-методичним центром практичної психології та соціальної роботи НАПН України та науковими установами НАМН України здійснювалось упровадження результатів відповідного Українського лонгітюдного дослідження *Ukrainian Longitudinal Study* (Максименко, 2019; Максименко, 2021; Максименко, 2022).

З метою психологічного супроводу професійної перекваліфікації військовослужбовців після демобілізації Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України спільно з Інститутом охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України та ГО «Жіноча сила України» створено і забезпечується постійна робота *Служби психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців*.

Крім того, Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України у тісній співпраці з *Державною установою «Інститут громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України»* розроблено концепцію формування та відновлення здорового способу життя особистості в умовах війни. Визначено найбільш поширені практики збереження здорового способу життя у воєнних умовах, які є повсякденними адаптивними способами турботи про себе (побутово-рутинні, сімейно-комунікативні, навчально-професійні, патріотичні, інформаційно-аналітичні, консультативно-терапевтичні, волонтерські, рефлексивно-розвивальні тощо). В умовах гострої фази військових дій виявлено високі рівні посттравматичних стресових станів населення, які є маркерами схильності до розвитку посттравматичних стресових розладів. Виявлено тенденцію більш високого рівня стресового напруження у працівників освіти, вимушених співпрацювати із колишніми «побутовими колаборантами», симпатиками держави-агресора, які залишились на деокупава-

них територіях. Підготовлено рукопис методичних рекомендацій «Соціально-психологічні інструменти промоції здорового способу життя» (Інститут соціальної та політичної психології НАПН України, 2023; Титаренко, 2023; Дворник, 2023).

Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України розроблено опитувальник для військових осіб з інвалідністю щодо вивчення їхніх освітніх потреб з метою підготовки рекомендацій з організації навчання, перенавчання, перекваліфікації зазначених осіб. Досліджено моделі підтримки осіб з інвалідністю у реалізації права на працю у зарубіжних країнах (Лук'янова, 2023). Важливе значення мали консультації з фахівцями-медиками, зокрема з Інститутом громадського здоров'я імені О.М. Марзеєва.

З метою розроблення діагностичних методик актуального стану фізичного, ментального та соціального здоров'я здобувачів загальної середньої освіти вченими лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України проведено низку консультацій з фахівцями відділу гігієни дітей шкільного віку та підлітків і відділення психіатрії Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України щодо упровадження підходів до осучаснення банку діагностичних методик стресостійкості старшокласників.

Вченими НАМН України здійснено експертизу навчального посібника «Основи популяризації здорового способу життя» для студентів спеціа-

льності «Терапія та реабілітація», підготовленого лабораторією фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України.

Налагоджено системну роботу Центру психологічного супроводу педагогічних працівників закладів професійної освіти Інституту професійної освіти НАПН України з питань розвитку інклюзивної професійної освіти, психологічної і соціальної адаптації здобувачів освіти до навчання в умовах воєнного стану, підвищення кваліфікації педагогів закладів професійної освіти для реалізації завдань охорони ментального здоров'я і психосоціальної підтримки здобувачів освіти в умовах невизначеності.

Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В.О. Сухомлинського здійснюється науково-інформаційне забезпечення науковців і практиків освітньої галузі з питань формування здорового способу життя в дітей та підлітків (здоров'язбережувальної педагогіки). Створено 5 інформаційно-аналітичних оглядів щодо форм, методів та засобів формування здорового способу життя у дітей та підлітків:

- методичний кейс «Ти як? Повертаємось до школи»;
- огляд-презентація інформаційних ресурсів «Організація освітнього простору для дітей з порушеннями зорових функцій»;

- рекомендації «Стратегії стресостійкості в умовах колективної травми війни»;
- інформаційно-аналітичний огляд «Психологічна допомога дітям в умовах воєнного стану»;
- «Як навчати та навчатись під час війни: інформаційно-практичний poradnik».

На виконання Програми та з метою популяризації і широкого впровадження результатів наукових досліджень вченими академії проведено низку спільних науково-практичних масових заходів:

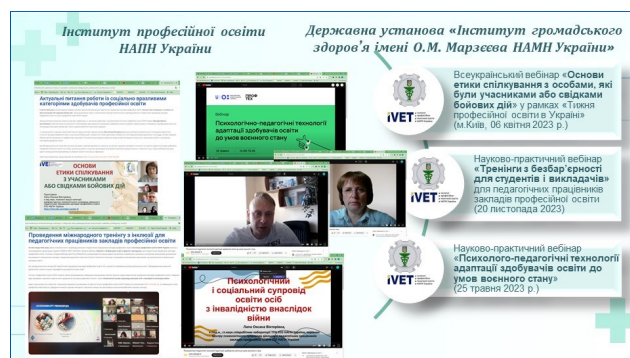
- науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Актуальні питання фізіології, патології та організації медичного забезпечення дітей шкільного віку та підлітків», 15-16 листопада 2023 р., м. Харків. Вчені Інституту проблем виховання НАПН України взяли участь в обговоренні проблеми збереження здоров'я підлітків та учнівської молоді під час освітнього процесу в умовах збройних конфліктів: точки дотику педагогів і служби охорони здоров'я;

- IV Міжнародну науково-практичну конференцію «Зростаюча особистість у смислових обрисах», 23 листопада 2023 р., м. Київ, організована Інститутом проблем виховання НАПН України. Наукові працівники Інституту охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України виступили спікерами панельної дискусії «Подолання виховних втрат і психологічних розривів: виклики та реалії». Обговорено проблеми збереження ментального здоров'я здобувачів освіти та вироблення ціннісного ставлення старшокласників до здоров'я як метаресурсу життєвої успішності особистості;

- міжінститутський науково-практичний семінар «Здоров'язберігальні практики поводження дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в цифровому та кіберпросторі», 28 листопада 2023 р., проведений Інститутом соціальної та політичної психології НАПН України спільно з Інститутом охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України. Розроблено рекомендації щодо підвищення медіаграмотності населення в умовах інформаційно-психологічної війни.

У рамках виконання завдання із забезпечення якісного психологічного супроводу здобувачів професійної освіти з інвалідністю Інститутом професійної освіти НАПН України у співпраці з Інститутом громадського здоров'я імені О.М. Марзєєва НАМН України проведено наступні заходи:

1. Всеукраїнський вебінар «**Основи етики спілкування з особами, які були учасниками або свідками бойових дій**» у рамках «Тижня професійної освіти в Україні» (м. Київ, 6 квітня 2023 р.). Обговорено проблеми основ етичного спілкування педагогічної спільноти закладів професійної освіти з учасниками бойових дій і членами їхніх сімей, цивільними особами, які стали свідками бойових дій, дітьми та молоддю, які були свідками бойових дій або проживали на прифронтових територіях.

2. Науково-практичний вебінар «**Тренінги з безбар'єрності для студентів і викладачів**» для педагогічних працівників закладів професійної освіти (20 листопада 2023 р.). Обговорено принципи дотримання інклюзивності навчального закладу, створення дорожньої карти доступності освітнього простору, кращі інклюзивні практики ізраїльських закладів освіти.

3. Науково-практичний вебінар «**Психолого-педагогічні технології адаптації здобувачів освіти до умов воєнного стану**» (25 травня 2023 р.). Розглянуто проблеми психологічної і соціальної адаптації здобувачів освіти до умов воєнного стану, обґрунтування необхідності застосування stem-технологій у професійній освіті як інструменту відновлення України.

Аналіз результатів виконання у 2023 р. Програми спільної діяльності Національної академії медичних наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 роки засвідчує, що співпраця між вченими НАМН України та НАПН України в цілому була ефективною, заплановані на 2023 р. у Програмі заходи виконано. Проблеми, які потребують подальшого вирішення у рамках спільної діяльності слід окреслити як такі:

- розширення співпраці вчених академій у спільних робочих групах, зокрема щодо розроблення і реалізації державної політики з питань охорони життя та здоров'я дітей та молоді; щодо здійснення спільних проєктів і програм, спрямо-

ваних на науково-інформаційне забезпечення науковців і практиків освітянської галузі з питань формування здорового способу життя в дітей та підлітків (здоров'язбережувальної педагогіки);

- обмін результатами досліджень з проблем здоров'язбережувальної діяльності, психологічної підтримки різних категорій населення в умовах воєнного стану;
- популяризація, оприлюднення та впровадження в сферу науки й освіти результатів співпраці НАМН України та НАПН України, створення спільного вебресурсу для їх висвітлення;
- посилення співпраці з науковими установами НАМН України з питань охорони ментального здоров'я учасників освітнього процесу у закладах професійної освіти;
- активізація спільної дослідницької, експертної та видавничої діяльності наукових установ;
- посилення комунікації між науковими установами академій в організації спільних конференцій, наукових семінарів, круглих столів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Верховна Рада України (2023). *Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення вивчення основ тактичної медицини*. <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42447>
- Дворник, М. (2023). Промоція здорового способу життя особистості в умовах війни: концептуальні засади дослідження. *Проблеми політичної психології*, 13(27), 57-64. <https://doi.org/10.33120/popp-Vol13-Year2023-127>
- Інститут соціальної та політичної психології НАПН України (2023, 23 листопада). *Титаренко Т.М. Здоровий спосіб життя: вікно можливостей для посттравматичного самовідновлення*. [Відео]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=_oTIQpgctVg&t=483s
- Кабінет Міністрів України. (2021, 14 квітня). *Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року* (366-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p>
- Кабінет Міністрів України. (2023, 25 квітня). *Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року* (372-р). <http://surl.li/grcpj>
- Лук'янова, Л. (2023). Моделі підтримки осіб з інвалідністю у реалізації права на працю: зарубіжний досвід, українські реалії. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2(23), 67-87. <https://doi.org/10.33189/epsn.v2i23.231>
- Максименко, С.Д. (Ред.). (2019). Методичні рекомендації з використання психодіагностичних інструментів першої хвилі Українського лонгітюдного дослідження Ukrainian Longitudinal Study (ULS). Київ-Харків: Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. <http://surl.li/qczkx>
- Максименко, С.Д. (Ред.). (2021). Методичні рекомендації з використання психодіагностичних інструментів другої хвилі Українського лонгітюдного дослідження Ukrainian Longitudinal Study (ULS) / за наук. редакцією. Київ-Харків: Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. <https://doi.org/10.32631/uls2021>
- Максименко, С.Д. (Ред.). (2022). Методичні рекомендації з використання психодіагностичних інструментів третьої хвилі Українського лонгітюдного дослідження Ukrainian Longitudinal Study (ULS). Київ-Харків: Ін-т психології імені Г.С. Костюка НАПН України. <https://dspace.univd.edu.ua/items/6c048cfc-d370-4e9d-8b1b-103b85194fa7>
- Національна академія медичних наук України. (2023). *Головна*. <https://amnu.gov.ua/>
- Національна академія наук України. (2023а). Пропозиції до проекту державної стратегії розвитку науки, технологій та інноваційної діяльності. <https://files.nas.gov.ua/PublicMessages/Documents/0/2019/11/191114173146616-5187.pdf>
- Національна академія наук України. (2023б, 22 грудня). *Засідання Ради президентів академій наук України 20 грудня 2023 року*. <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=10903>
- Національна академія педагогічних наук України. (2023а). *Програма спільної діяльності Національної академії медичних наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 роки*. https://naps.gov.ua/uploads/files/sod/2023/napn-namn_2023-2025.pdf
- Національна академія педагогічних наук України. (2023б). *Співпраця між НАМН України і НАПН України: рік перший*. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3231/>
- Пророк, Н.В. (Ред.), Бойко, С.Т., Гнатюк, О.В., Купреева, О.І., Курило, Л.Ф., Папуча, М.В., Полякова, В.І., Столярчук, О.А., Царенко, Л.Г., & Чекстере, О.Ю. (2023). *Психологічне діагностування проявів адаптаційних розладів у суб'єктів освітнього простору в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення країни*: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка. <https://lib.iitta.gov.ua/737541/>
- Омельченко, Я.М. (Ред.), Кісарчук, З.Г., Гурлева, Т.С., Лазос, Г.П., Гребінь, Г.О., Журавльова, Н.Ю., & Литвиненко, Л.І. (2023). *Застосування психотерапевтичних технологій у наданні допомоги постраждалим з проявами посттравматичного стресового розладу*: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка. <https://lib.iitta.gov.ua/736404>
- Служба психосоціальної підтримки сімей військовослужбовців. (n.d.). *Головна*. <https://www.pidtrymka.in.ua/>
- Титаренко, Т.М. (2023). Воєнна повсякденність: як розширити вікно можливостей для самовідновлення: Наукова доповідь на методологічному семінарі «Актуальні проблеми охорони психічного здоров'я

- українського народу у воєнний і повоєнний час», 16 листопада, 2023 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(2), 1-5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5224>
- Burlaka, V., Hong, J. S., Thornberg, R., Serdiuk, O., Panok, V., Danylenko, H., Ilchyshyn, N., Burlaka, J., & Jones, W. (2023). Parenting practices, bullying perpetration, and conduct problems among Ukrainian children. *Child Abuse & Neglect*, 106508. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106508>
- Kang, H., Esterlis, I., Chobanian, A.V., Boriak, O., Pietrzak, R.H., & Vus, V. (2023). Perceived mental health of psychosocial support professionals in Ukraine. *Psychiatry Res.* Aug; 326:115320. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2023.115320>
- Vus, V., Shipley, K., & Lühmann, T. (2023) Mapping and identifying barriers and facilitators to mental health and psychosocial support interventions for war-affected children. *Polski merkurusz lekarski : organ Polskiego Towarzystwa Lekarskiego* (Polish Medical Journal), Vol 51(1): 64-73. <https://doi.org/10.36740/merkur202301110>

ON PERFORMING IN 2023 OF THE JOINT ACTIVITIES PROGRAM OF THE NATIONAL ACADEMY OF MEDICAL SCIENCES OF UKRAINE AND THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE FOR 2023-2025

According to the results of the scientific report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine on January 25, 2024

Vasyl Kremen

DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine, President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Volodymyr Lugovyi

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, First Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Oleh Topuzov

DSc in Pedagogy, Professor, Full Member (Academician) of NAES of Ukraine, Vice-President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Iryna Reheilo

DSc in Pedagogy, Senior Researcher, Head of the Scientific and Organisational Department, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. The article highlights the main results of the implementation in 2023 of the Program of Joint Activities of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine and the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for 2023-2025, which were presented and discussed at the meeting of the Presidium of the National Academy of Medical Sciences of Ukraine on January 25, 2024. The programmatic interaction of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine with the National Academy of Medical Sciences of Ukraine was launched in 2023, actualized by the crisis realities of martial law in the country, their consequences for the life and health of Ukrainian citizens and the development of Ukrainian society, and the tasks of restoring the human potential of the state.

The main results of the implementation of the cooperation activities planned by the Program are presented, including the development of regulatory and scientific and methodological support, in particular, the implementation of research results on health, health promotion and safety of children and adolescents in the educational space; addressing mental health and psychosocial support for children affected by war; mental burnout of teachers and health workers; anxiety disorders of the population during social crises, etc.

The authors characterize the joint scientific and practical activities carried out by scholars of the academies with the aim of popularizing and widely implementing the results of scientific research. The perspective tasks that need to be further addressed within the framework of the joint activities of NAMS of Ukraine and NAES of Ukraine are outlined. In particular, expanding the cooperation of academy scientists in joint working groups on the development and implementation of state policy on the protection of life and health of children and youth; implementing joint projects and programs aimed at providing scientific and information support to scientists and practitioners in the educational sector on the formation of a healthy lifestyle in children and adolescents; exchanging research results on health promotion, psychological support for various categories of the population under martial law, etc.

Keywords: Joint Activity Program; National Academy of Medical Sciences of Ukraine; National Academy of Educational Sciences of Ukraine; science; education; protection of life and health of children and youth; psychosocial support; research infrastructures; martial law.

Дата публікації: 7 лютого 2024 р.